

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS
S P R E N D I M A S

DĖL PUBLIKACIJOJE „JAU KETVERIUS METUS VIDIŠKIŲ BAŽNYČIOJE VELNIAS ŠOKA...“ („MŪSŲ IGNALINA“, 2009-01-09, NR. 2/399) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2009 m. rugpjūčio 12 d. Nr. SPR-48

Vilnius

Š.m. vasario 17 d. žurnalistų etikos inspektorius gavo pareiškėjos Birutės Marijonos Čeponytės (toliau – pareiškėja) skundą dėl publikacijoje „Jau ketverius metus Vidiškių bažnyčioje velnias šoka...“ („Mūsų Ignalina“, 2009-01-09, Nr. 2/399) paskelbtos informacijos. Pareiškėjos teigimu, publikacijoje paskelbta informacija neatitinka tikrovės, žemina jos garbę ir orumą. Pareiškėja nurodė, kad kreipėsi į viešosios informacijos rengėją, prašydama paneigti tikrovės neatitinkančią bei garbę ir orumą žeminančią informaciją, tačiau ši informacija paneigta nebuvo. Pareiškėja prašo nustatyti Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimus, įspėti viešosios informacijos rengėją, reikalauti paneigti tikrovės neatitinkančią ir žeminančią informaciją bei priimtą sprendimą paskelbti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Žurnalistų etikos inspektorius pareiškėjos skundą išnagrinėjo Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad fizinio asmens garbė ir orumas visuomenės informavimo priemonėse ginami tais atvejais, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios yra žeminančio pobūdžio; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Asmens garbės ir orumo gynimas yra siejamas su tikrovės neatitinkančių ir žeminančių žinių, bet ne nuomonių paskelbimu. Žeminančia laikytina tikrovės neatitinkanti informacija, kuri įstatymo, moralės, paprotinių normų laikymosi požiūriu pažeidžia asmens dalykinę reputaciją ar gerą vardą – tai klaidinga bei asmenį diskredituojanti informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį, nesąžiningą gamybinę-ūkinę, komercinę veiklą ir pan.

Tirdamas pareiškėjos skundą žurnalistų etikos inspektorius paaiškinimų dėl skundžiamoje publikacijoje paskelbtos informacijos kreipėsi į viešosios informacijos rengėją. Laikraščio „Mūsų Ignalina“ redaktorius Jonas Baltakis paaiškinimuose nurodė, kad pareiškėjos skundžiamoje publikacijoje nėra pateikiama redakcijos nuomonė ar komentarai, išspausdinta tik tai, ką sakė ne kartą redakcijoje lankęsi bei į susitikimą su žurnaliste Vidiškėse susirinkę žmonės. Prie paaiškinimų J. Baltakis pridėjo laišką su parapijiečių parašais, kuriame nurodoma, jog visa publikacijoje paskelbta informacija atitinka tikrovę. Redaktorius taip pat nurodė, kad pareiškėjos nuomonė liko neišklaudyta ne dėl redakcijos kaltės, nes dar rengiant publikaciją pareiškėja atsisakė bendrauti ir jau tada, kai dar nežinojo, kas bus parašyta, žurnalistei pareiškė, jog bendraus tik per teismą.

Išnagrinėjęs pareiškėjo skundą žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė:

nagrinėjamu atveju ginčas kyla dėl publikacijoje paskelbtos informacijos atitikimo tikrovei bei žeminančio jos pobūdžio. Kadangi žinios ir nuomonės atskyrimas yra reikšmingas paskleistos informacijos turinio teisiniui įvertinimui, konkrečiu atveju sprendžiant, ar visuomenės informavimo priemonėje paskleista informacija pažeidė pareiškėjos garbę ir orumą, svarbu nustatyti, ar skundžiamoje publikacijoje buvo paskleista žinia, ar nuomonė.

Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnį žinia – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas ar tikri (teisingi) duomenys; nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie

žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai. Vis dėlto nuomonė turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian, neiškreipiant faktų ir duomenų.

Pareiškėjos skundžiamuose teiginiuose: „<...> jau ketverius metus mūs bažnyčioj velnias šoka <...>“, „<...> ji išgyveno kleboną <...>“, „<...> liovėsi tas „bliovimas“ ir, gražiai suskambus bažnyčios vargonams, užgiedojo tikintieji <...>“, „<...> naujasis klebonas su visomis šaknimis, bet labai taktiškai, kultūringai ir gražiai, „išrovė“ didžiausią sopulį – vargonininkę <...>“ bei teiginio „<...> „apsėstos“ moteriškės, kuri sėja nesantaiką, kursto parapijiečius, jiems grasina <...>“ dalyje „<...> „apsėstos“ moteriškės <...>“ paskelbtai informacijai negalima pritaikyti tiesos ir tikslumo kriterijų, kadangi tai yra aplinkos žmonių subjektyvus pareiškėjos elgesio ir asmenybės vertinimas, bet ne konstatuojamo pobūdžio viešosios informacijos rengėjo išvada apie faktus ar įvykius. Todėl nagrinėjamuose teiginiuose paskleista informacija laikytina negatyvia, kritiška nuomone apie pareiškėją. Teiginyje „<...> ši moteris yra labai bjauraus būdo ir visame kame bažnyčios ir parapijiečių turte įžvelgia savo ir tik savo asmeninę naudą ir nuosavybę <...>“ yra pateikiamas subjektyvus klebono Eiganto Rudoko požiūris į pareiškėją, t.y. pateikta jo nuomonė. Viešosios informacijos rengėjas minėtuose teiginiuose aprašė pareiškėjos aplinkos žmonių nuomonę apie ją, pats nepateikdamas jokių savarankiškų išvadų apie pareiškėjos asmenybę. Tokiu būdu viešosios informacijos rengėjas negalėjo pažeisti pareiškėjos garbės ir orumo.

Teiginiuose „<...> Labai greit priėmiau tokį sprendimą jau pamatęs, kaip ji žemino monsinjorą I. Jakutį, bet išlaikiau visą mėnesį tikėdamasis stebuklo, o tada viešai, šv. Mišių metu, padėkojau jai už darbą ir paprašiau palikti užimamas pareigas <...>“ dalyje „<...> kaip ji žemino monsinjorą I. Jakutį <...>“ bei „<...> O ji piktžodžiauja, kelia skandalus ir pina įvairias intrigas <...>“ vertintini atsižvelgiant į visą klebono E. Rudoko pasisakymo kontekstą, sakinių konstrukciją ir minčių dėstymą. Kartu analizuojant skundžiamus teiginius darytina išvada, jog paskelbti teiginiai yra vertinamojo, o ne konstatuojamo pobūdžio. Šiais teiginiais perteiktas klebono E. Rudoko požiūris į pareiškėją bei motyvai, dėl kurių ji buvo atleista iš užimamų pareigų. Šiuos motyvus klebonas nurodė ir žurnalistų etikos inspektoriui pateiktuose paaiškinimuose. Nagrinėjamuose teiginiuose atsispindi tik subjektyvus juos pareiškusio asmens požiūris, kuris pagal įprastinę minėtų teiginių prasmę negali būti įrodinėjamas. Skundžiamų teiginių turinys nagrinėjamame kontekste neįgyja konstatuojamosios reikšmės ir todėl laikytinas nuomone.

Teiginiuose: „<...> Apskundė parapijiečius policijai, grasina, kad geruoju nesibaigs <...>“ bei „<...> ilgai kentėjusios <...> nebeiškentė, kai jas žeminusi vargonininkė dar ir policininką „užsiundė“ <...>“ paskelbta informacija gali būti patikrinama, todėl laikytina viešai paskelbtomis žiniomis, kuriomis pažymima, jog pareiškėja esą dėl neteisėtų parapijiečių veiksmų kreipėsi į policiją. Viešosios informacijos rengėjas paaiškinimuose nurodė, kad po atleidimo iš vargonininkės pareigų pareiškėja policijos inspektoriui S. Kavolėliui įskundė daugelį parapijiečių, esą šie ją puola, šmeižia, tačiau šie faktai nepasitvirtino. Iš pareiškėjos pateikto skundo papildymo matyti, jog pareiškėja neneigia kreipusis į policiją. Faktą, jog pareiškėja kreipėsi į policijos pareigūnus, patvirtina ir Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Ignalinos rajono policijos komisariato raštas, kuriame nurodyta, jog pareiškėja 2009 m. pradžioje kreipėsi į Vidiškių seniūnijos apylinkės inspektorių S. Kavolėlį, prašydama pasikalbėti su Vidiškių kaime gyvenančiomis moterimis, kurios, neva, ją šmeižia. Rašte taip pat nurodyta, kad informacijos patikrinimo metu šmeižto faktų pareiškėjos atžvilgiu nustatyti nepavyko, jai pasiūlyta kreiptis į teismą privataus kaltinimo tvarka. Atsižvelgiant į tokias informacijos paskelbimo aplinkybes laikytina, kad skundžiamuose teiginiuose paskelbta informacija atitinka tikrovę, todėl nėra pagrindo konstatuoti visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių teisės aktų pažeidimo.

Teiginyje „<...> Syki atvežus puskitabį mūsų bažnyčioj suvertė, o klebonui mus apšmeižė, neva mes netvarkingos ir šlapimu visur dvokia <...>“ paskelbta informacija yra konstatuojamo pobūdžio, todėl laikytina žinia, kuria pažymima apie pareiškėjos bažnyčioje paliktą netvarką ir asmenų įvardijimą netvarkingais, nešvariais. Žurnalistų etikos inspektoriui pateiktame skundo

papildyme pareiškėja nurodė, kad rudenį musės suskrenda į bažnyčią, todėl ji jas nuodijusi, vėliau sušlavusi ir palikusi ant grindų vienoje krūvelėje, tokiu būdu gavosi puskibiris musių. Pareiškėja taip pat nurodė, kad viena iš choro dainininkių vartoja alkoholinius gėrimus, o apsvaigusi nuo jų nelaiko urinos, todėl nuo jos sklindantis kvapas yra sunkiai toleruotinas. Šios moters ne kartą buvo paprašyta nusiprausti. Iš pareiškėjos pateiktos papildomos informacijos matyti, jog skundžiamame teiginyje paskelbta informacija apie paliktą puskibirį musių bei asmens įvardijimą netvarkingu iš esmės atitinka tikrovę, todėl pažeidimas dėl nagrinėjamame teiginyje paskleistos informacijos turinio nekonstatuotinas.

Teiginio „<...> barami bei užgauliojami žmonės bei vaikai <...>“ dalyje „<...> barami <...> vaikai <...>“ paskelbta informacija gali būti patikrinama, todėl laikytina žinia, kuria pažymima, jog pareiškėja bara vaikus. Skundo papildyme pareiškėja vienareikšmiškai nepaneigė šio fakto, be to, nurodė, kad bardavo nedrausmingus, per Šventas mišias triukšmaujančius, vaikus. Esant šioms aplinkybėms nėra pagrindo konstatuoti, jog viešosios informacijos rengėjas nagrinėjamame teiginyje paskelbė tikrovę neatitinkančią informaciją.

Teiginyje „<...> Paskelbė, jog jis savanaudiškais tikslais po 50 litų bažnyčios vardu renka, o jis tai nė cento neėmė <...>“ paskelbta informacija gali būti patikrinta, todėl laikytina viešai paskelbta žinia, kuria pažymima, jog pareiškėja paskelbė, kad zakristijonas savanaudiškais tikslais bažnyčios vardu rinko pinigus. Žurnalistų etikos inspektorius 2009-03-09 gautame pareiškėjos skundo papildyme ji pripažįsta žinojusi, kad zakristijonas savanaudiškais tikslais bažnyčios vardu rinko pinigus, tačiau šito nėra sakiusi. Savo vėlesniuose paaiškinimuose pareiškėja nurodė, kad zakristijono pinigų rinkimo faktas yra užfiksuotas, bei pateikė parapijiečių pasirašytą raštą, kuriame nurodoma, jog pinigai buvo renkami ne savanaudiškais tikslais, bet šarvojimo salei. Esant neaiškiai pačios pareiškėjos pozicijai dėl tikslo, kuriuo zakristijonas rinko pinigus, negalima daryti kategoriškos išvados, jog viešosios informacijos rengėjas paskelbė tikrovės neatitinkančią informaciją, todėl nagrinėjamu atveju pareiškėjos garbės ir orumo pažeidimas nekonstatuotinas.

Teiginyje „<...> Arkivyskupijos namuką perdavus zakristijono Juozo Vingilio globon, B. Čeponytė visai pašėlo, norėjo jį gauti pati, bet kad net savojo nesugeba prižiūrėti – seniūnė Vigalija Matkėnienė siunčia darbininkus, kad aprautų dilgėles ir žoles <...>“ paskelbta informacija yra konstatuojamo pobūdžio, todėl laikytina žinia, kuria pažymima apie pareiškėjos netvarkingai vedama ūkį ir nesugebėjimą susitvarkyti namų valdos aplinkos. Pabrėžtina, jog iš pareiškėjos pateikto Vidiškių kaimo seniūnės V. Matkėnienės pasirašyto rašto matyti, jog ji nėra siuntusi darbininkų piktžolių prie B. Čeponytės namų rauti, o tokia informacija paremta tik gandais, nes pareiškėja savo namo aplinką prižiūri gražiai. Konkrečiu atveju laikytina, kad viešosios informacijos rengėjas, paskelbdamas tikrovės neatitinkančią informaciją apie pareiškėjos netinkamą ūkio vedimą, pažeidė pareiškėjos garbę ir orumą. Tuo tarpu nagrinėjamo teiginio dalis „<...> B. Čeponytė visai pašėlo <...>“ yra vertinamojo pobūdžio, pažyminti pareiškėjos reakciją į žinią apie zakristijonui valdyti perduotą namą.

Teiginiuose: „<...> kuri sėja nesantaiką, kursto parapijiečius, jiems grasina <...>“, „<...> vis bauginamos moterys <...>“, „<...> barami bei užgauliojami žmonės <...>“, „<...> kai zakristijonas pradėjo jį tvarkyti, tai ši puolė žmogų šmeižti ir visaip užgaulioti <...>“, „<...> Negana, kad buvusį kleboną kiaule ir kvailiu vadino, tai dar ir zakristijoną visiems girdint šiais žodžiais apšaukė <...>“ bei „<...> Išmušė plytą iš kamino, o suvertė bėdą ant jo <...>“ paskelbta informacija gali būti patikrinta įrodymo priemonėmis, todėl laikytina žiniomis. Kadangi nagrinėjamo turinio žiniomis pareiškėjai priskiriamas amoralus, visuomenėje netoleruotinas elgesys, šios žinios yra žeminančio pobūdžio. Pažymėtina, kad viešosios informacijos rengėjas žurnalistų etikos inspektoriumi nepateikė paskleistų žinių atitikimą tikrovei įrodančių faktų. Tuo tarpu viešosios informacijos rengėjo atsiųstas parapijiečių pasirašytas raštas nėra konkretus ir pakankamas įrodymas, kuriuo būtų galima patvirtinti nagrinėjamuose teiginiuose paskelbtą informaciją apie pareiškėją ir jos elgesį. Preziumuojama, kad paskelbti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. Viešosios informacijos rengėjas, neįrodęs, kad nagrinėjamuose teiginiuose paskleista

informacija atitinka tikrovę, laikomas pažeidęs pareiškėjos garbę ir orumą.

Teiginiuose: „<...> Dingo iš Lenkijos parvežtos naujos komžos, o paprašius gražinti, netikėtai atsirado sunešiotos, apdriskusios ir visai ne tos <...>“, „<...> Buvo nupirkti parapijiečių lėšomis kilimai, bet netikėtai vietoj kai kurių naujų atsirado jau padėvėti, kiti <...>“, „<...> su laidais išluptas elektros įtaisas, kurį paspaudus, varpas skambindavo pats, apdergtos altoriaus juostos <...>“ bei „<...> Ir sutapk tu man taip – drąsiai belipant zakristijonui visai neseniai perdarytais laiptais, viena jų dalis staiga nulūžo ir šis vos ranka spėjo užsikabinti už aikštelės <...>“ paskelbta informacija gali būti patikrinama objektyviai egzistuojančiais duomenimis, todėl laikytina viešai paskelbtomis žiniomis, kuriomis pažymima apie neteisėtų, nusikalstamų veiksmų atlikimą. Tokia informacija visuomenėje suprantama vienareikšmiškai neigiamai, todėl yra žeminančio pobūdžio. Nors nagrinėjamuose teiginiuose nėra aiškiai nurodyta, jog šiuos veiksmus atliko pareiškėja, tačiau iš viso publikacijos konteksto, kuriame kalbama tik apie pareiškėją, o kaip netinkamas nagrinėjamas vien tik jos elgesys, yra aišku, kad šių neteisėtų ir negarbingų veiksmų atlikimas priskiriamas būtent pareiškėjai.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad viešosios informacijos rengėjas konkrečiu atveju neturėjo pareigos skelbti ginčo informaciją apie pareiškėją, todėl savo valia nusprendęs ją skelbti turėjo būti objektyvus bei apdairus, suvokti galimą atsakomybę už tikrovės neatitinkančios bei žeminančios informacijos apie pareiškėją paskelbimą. Pabrėžtina, kad gavęs informaciją žurnalistas privalo ją patikrinti, laikydamasis profesinei veiklai keliamų reikalavimų. Tokia informacija privalo tapti tiek jo, tiek viešosios informacijos rengėjo tyrimo objektu. Tačiau nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas paskelbė duomenis, kurių neįrodė. Tokiu būdu viešosios informacijos rengėjas paskelbė tikrovės neatitinkančią informaciją ir pažemino pareiškėjos garbę ir orumą.

Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad draudžiama platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą; įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtinta žurnalisto pareiga teikti teisingas, tikslias ir nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais; pagal įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 4 punktą žurnalistas savo veikloje turi vadovautis pagrindiniais visuomenės informavimo principais, laikytis žurnalistų profesinės etikos normų.

Žurnalistų etikos inspektorius, atsižvelgdamas į aukščiau išdėstytus argumentus, vadovaudamasis Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 2 dalies 1 ir 2 punktais,

n u s p r e n d ė:

1. P r i p a ž i n t i pareiškėjos B. M. Čeponytės skundą iš dalies pagrįstu.

2. Į s p ė t i viešosios informacijos rengėją – VšĮ „Mūsų Ignalina“ dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 41 straipsnio 2 dalies 1 punkto bei 4 punkto pažeidimo.

3. R e i k a l a u t i, kad viešosios informacijos rengėjas VšĮ „Mūsų Ignalina“ paneigtų publikacijos „Jau ketverius metus Vidiškių bažnyčioje velnias šoka...“ („Mūsų Ignalina“, 2009-01-09, Nr. 2/399) teiginiuose: „<...> Arkivyskupijos namuką perdavus zakristijono Juozo Vingilio globon <...> norėjo jį gauti pati, bet kad net savojo nesugeba prižiūrėt – seniūnė Vigalija Matkėnienė siunčia darbininkus, kad aprautų dilgėles ir žoles <...>“, „<...> kuri sėja nesantaiką, kursto parapijiečius, jiems grasina <...>“, „<...> vis bauginamos moterys <...>“, „<...> barami bei užgauliojami žmonės <...>“, „<...> kai zakristijonas pradėjo jį tvarkyti, tai ši puolė žmogų šmeižti ir visai užgaulioti <...>“, „<...> Negana, kad buvusį kleboną kiaule ir kvailiu vadino, tai dar ir zakristijoną visiems girdint šiais žodžiais apšaukė <...>“ bei „<...> Išmušė plytą iš kamino, o suvertė bėdą ant jo <...>“, „<...> Dingo iš Lenkijos parvežtos naujos komžos, o paprašius gražinti, netikėtai atsirado sunešiotos, apdriskusios ir visai ne tos <...>“, „<...> Buvo nupirkti parapijiečių

lėšomis kilimai, bet netikėtai vietoj kai kurių naujų atsirado jau padėvėti, kiti <...>“, „<...> su laidais išluptas elektros įtaisas, kurį paspaudus, varpas skambindavo pats, apdergtos altoriaus juostos <...>“ bei „<...> Ir sutapk tu man taip – drąsiai belipant zakristijonui visai neseniai perdarytais laiptais, viena jų dalis staiga nulūžo ir šis vos ranka spėjo užsikabinti už aikštelės <...>“ paskelbtą informaciją apie pareiškėją arba sudarytų pareiškėjai galimybę pačiai atsakyti ir paneigti tokią informaciją.

4. P a s k e l b t i priimtą sprendimą „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

5. I š s i ū s t i sprendimo kopiją pareiškėjai ir VšĮ „Mūsų Ignalina“ direktoriui bei laikraščio „Mūsų Ignalina“ redaktoriui J. Baltakiui.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo (gavimo) dienos.

Rezoliucinė žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimo dalis turi būti nedelsiant paskelbta toje visuomenės informavimo priemonėje, kurioje žurnalistų etikos inspektorius nustatė pažeidimą.

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

ROMAS GUDAITIS
